

Гавриловська К.П. Віртуальні спільноти-антагоністи у соціальних мережах / Ксенія Гавриловська // Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 2. / за ред. Л.П. Журавльової, В.О. Климчука, Ю.Ю. Дем'янчук. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2017. – С. 51-55.

Ксенія Гавриловська
кандидат психологічних наук, доцент

ВІРТУАЛЬНІ СПІЛЬНОТИ-АНТАГОНІСТИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Віртуальна спільнота являє собою сукупність індивідів, об'єднаних схожими інтересами, цілями та мотивами, тривала взаємодія яких повністю або частково здійснюється за допомогою Інтернету. Віртуальна спільнота є специфічною формою соціальної групи. Основні ознаки віртуальної спільноти: інтерактивний характер взаємодії осіб, які можуть взаємовигідно обмінюватися цікавою та корисною інформацією; відсутність географічних і психологічних бар'єрів у спілкуванні, що обумовлено анонімністю комунікації в Інтернеті; можливість самопрезентації та самовираження з урахуванням наявних у індивіда здібностей; добровільне членство і неформальна структура комунікації в режимі реального часу; можливість створювати власне коло спілкування, яке складається тільки з друзів і однодумців. Серед основних соціально-психологічних механізмів формування віртуальних спільнот: соціальна ідентифікація, соціальна перцепція, механізм впливу, механізми зараження і наслідування, мотиваційний механізм [1].

Віртуальні співтовариства функціонують, ґрунтуючись на двох загальнокультурних цінностях. По-перше, мова йде про цінність вільної горизонтальної комунікації. Практика віртуальних спільнот - це практика глобальної свободи слова в епоху панування цензури державної бюрократії. В цілому, свобода висловлювати свою думку і доводити її до відома інших людей - одна з фундаментальних цінностей кібер-простору. Можливість вибудувати собі альтернативну ідентичність, приховати правдиву інформацію про себе, створює в учасників віртуальних спільнот ілюзію невразливості, свободи, безпеки. Іншою цінністю є можливість для кожного знайти своє власне місце в кібер-просторі. Або створити власний простір, ініціювати появу нової віртуальної спільноти. Адже, по суті, тема, навколо якої будується віртуальна спільнота, визначається самими учасниками. Учасники віртуальних спільнот отримують практично необмежені можливості для самопрезентації, для управління враженням про себе. Людина сама вибирає, ким вона хоче бути, приміряє різні образи. Віртуальна спільнота дуже

часто надає особистості можливість для спілкування з однодумцями, що є недоступними у реальному світі (через просторову віддаленість, або ж наявність бар'єрів різного типу). Таким чином задовольняються потреби у прийнятті, належності, причетності та ін.

Отже, віртуальні спільноти надають можливість для специфічної форми міжособистісної взаємодії, вони забезпечують контакт двох і більше суб'єктів, орієнтованих на досягнення певної мети. Тим самим сприяють як організації соціальних комунікацій між людьми, так і реалізації їх соціальних потреб. Віртуальні співтовариства є майданчиками для різноманітного та різнопланового спілкування, де у якості основних суб'єктів спілкування і постачальників контенту виступають самі користувачі, які, формалізуючи індивідуальний образ у вигляді «особистої сторінки», постійно можуть підтримувати зв'язок з іншими користувачами і висловлювати свою думку. Участь у віртуальних спільнотах є різновидом комунікативної практики, що реалізує потребу користувачів у вільному спілкуванні [2].

Інформація про наявність у соціальних мережах «груп смерті», де підлітків спонукають до самогубства, спричинила чималий соціальний резонанс, паніку серед батьків, стала професійним викликом для шкільних психологів та соціальних педагогів. Про те, що сучасні діти й підлітки забагато часу проводять в мережі Інтернет, писали й говорили досить давно. У наукових працях є дослідження проблеми геймерства, Інтернет-залежності тощо. Виявлено шкідливість тривалого перебування в кібер-просторі для здоров'я – як фізичного, так і психічного.

Віртуальні групи смерті (наприклад, «Синий кит») виникли в Інтернет-мережах з метою пропаганди смерті та суїциду. Їх сутність виражена в словах «самопізнання через самознищення». Ідентифікувати учасників таких груп можна за хештегами #тихийдом#, #разбудименяв420#, #f57#, #f58#, #явигре#, #няпока# та ін. Власне, за такими хештегами куратори груп смерті підшуковують потенційних самогубців і запрошують їх у гру, результатом якої є смерть гравця.

Причинами, які мотивують дітей та підлітків до самогубства можуть бути: проблеми у стосунках (з батьками, вчителями, з однолітками); фізичне, сексуальне чи психологічне насильство; відсутність страху смерті (смерть сприймається як щось далеке й абстрактне); пошук гострих відчуттів; відчуття своєї відмінності від інших людей; самотність та ін. Також, актуальним для підлітків є бажання належати до якоїсь спільноти, бути прийнятим. Особливо важливо це для тих дітей, які з різних причин не змогли налагодити гармонійні стосунки в класі, родині. З групи смерті досить легко бути вигнаним за сумніви, зайві питання, страхи. Тому причиною

готовності підлітка виконати всі 50 завдань, запропонованих кураторами, може бути азарт, бажання бути поцінованим, довести свою значимість, сміливість, отримати визнання, - хай навіть і після смерті.

Особливої уваги заслуговують куратори «груп смерті» (самі себе вони називають «кити»), які організують ігри на виживання. Ми можемо тільки висловлювати здогади про мотиви їх діяльності. Що змушує цих людей спонукати підлітків до самогубства? Найбільш вірогідні припущення: задоволення своїх садистських потреб; задоволення потреб у владі й пануванні, матеріальна вигода (обов'язковою вимогою для потенційних самогубців є знімання моменту самогубства на відео; демонстрація таких роликів кураторами дозволяє їм заробляти гроші за кількість переглядів); належність до сект або деструктивних релігійних культів, що розглядають доведення до самогубства як жертвопринесення. Існує думка, що організація «груп смерті» може бути частиною гібридної війни, адже досі всі виявлені «куратори» працюють з території сусідньої Росії. Стати куратором («китом») досить просто, адже підлітки зі схильністю до самогубства самі прописують на своїх сторінках відповідні хештеги. Тому ми маємо визнати, що причинами вибору в групах смерті ролі куратора може бути відчуття безкарності, всемогутності, сприймання всього, що відбувається як гри, зрештою, ми не можемо виключати наявності у них психічних розладів.

Останнім часом у соціальних мережах виникають альтернативні віртуальні спільноти, спільноти-антагоністи («АнтиКит», «Мы против суицида» та ін.). На сторінках цих груп збирають посилання на нові групи смерті та їх кураторів, сторінки дітей, які вже вступили в гру, а відтак, потребують допомоги. З цими дітьми намагаються встановити контакт, розрадити, відмовити від самогубства. Найчастіше цим займаються не професійні психологи, а такі ж самі діти й підлітки. Мета подібних груп – довести дітям і підліткам, що життя прекрасне, що вони комусь потрібні, що всі складнощі можна подолати. Основні хештеги #противкитов#, #антикит#, #яневигре#, #язажизнь#, #дельфиныпротивкитов# та ін.

Причини виникнення таких груп-антагоністів умовно можна розділити на три групи: психологічні, соціальні, політичні.

Психологічні причини участі людей у групах протидії суїциду досить різноманітні. В першу чергу – спонтанна реакція на медіаповідомлення про небезпеку «груп смерті»: відчуття безсилля у захисті дітей від небезпеки, реалізація бажання бодай щось зробити, хоч якось посприяти вирішенню проблеми. Це є тим більш актуально тому, що засоби інформації, розповідаючи про небезпеку,

рідко повідомляють про заходи офіційних служб з вирішення проблеми: мало інформації про дії кібервійськ, про блокування небезпечних сторінок. Вся відповідальність перекидається на батьків та школу. В такій ситуації тільки те й залишається, що брати на себе відповідальність за себе й безпеку своїх близьких. Однією з найбільш вірогідних причин участі в таких альтернативних групах є бажання приміряти на себе роль «рятівника». Згідно теорії С. Карпмана, рятівник демонструє мотив вирішення проблеми, але має з цього «вторинну вигоду»: почуття самоповаги, насолоду через демонстрацію своєї сили, альтруїзму, всемогутності тощо [3].

Соціальні причини пов'язані з прагненням будь-якої системи до рівноваги. Це гарно видно в політиці: Антимайдан на противагу Євромайдану, співпраця з Росією на противагу Євроінтеграції. У віртуальному світі те ж саме: «Антикити» як протидія «Синім китам», «групи життя» проти «груп смерті», альтруїстичне добро проти абсолютного зла.

На рівень політичних причин ми виходимо тоді, коли задаємо собі питання про те, кому може бути вигідний інформаційний бум навколо цих віртуальних спільнот-антагоністів. Кінцевою метою таких громадських рухів може бути посилення контролю держави над кібер-простором. Згадаємо: випадки втручання офіційних органів правопорядку у соцмережі викликають гостру негативну реакцію користувачів. Але на фоні такого дискурсу, який існує нині, громадськість цілком може «дозріти» до розуміння необхідності жорсткого контролю над соцмережами. Основне, що нам дає зрозуміти ця ситуація: соцмережі - осередок абсолютного зла, там існують збоченці й психопати. Якщо ми готові заборонити нашим дітям та близьким соцмережі, то маємо що запропонувати натомість (наприклад, спільне проведення часу, змістовне дозвілля). Якщо не можемо цього запропонувати, то кіберпростір треба контролювати заради всезагального блага і безпеки і цим, з погляду громадськості, має займатись держава та спеціальні контролюючі органи.

Звичайно, проблема злочинності у кіберпросторі досить багатогранна і не могла бути повністю розкрита в цій публікації. Але вона однозначно потребує подальших емпіричних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Чураева Н.С. Виртуальное сообщество как социальная группа // Вестник Государственного университета управления. Серия «Развитие отраслевого и регионального управления». — М.: ГУУ, 2008 г. - № 2(12). — С. 73-77.
2. Соловей А.П. Виртуальные сообщества как особая форма социальной интеграции // Наука и общество: история и

современность. Материалы Международной научно-практической конференции (г. Минск, 16-17 октября 2014 г.). — С. 598-602.

3. Стюарт Й., Джойнс В. Основы ТА: Транзакційний аналіз: Пер. з англ. - К.: ФАДА, ЛТД, 2002. - 393 с.